

Розбудова системи протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму на національному та загальноєвропейському рівні: виклики та перспективи (кейси Латвії та Естонії)

Балтійський регіон має складну політичну історію, особливості якої позначаються й до сьогодні на одній з найбільш непростих та одночасно важливих складових державного управління – системі протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Латвія та Естонія ставали об'єктами гучних скандалів у банківській сфері, що пов'язані з відмиванням грошей представниками російських та транснаціональних кримінальних структур. У статті розглянуто сильні та слабкі сторони протидії відмиванню коштів (AML¹) у Латвії та Естонії, здійснено аналіз ролі американських і європейських регуляторів у нормалізації цієї сфери. Зосереджена увага на найбільш відомих кейсах, проаналізовано шляхи й механізми подолання проблем та руйнування іміджу країн як «європейських мийок» спільними зусиллями національних та міжнародних структур. У статті використовувалися праці загальнотеоретичного характеру, аналізувалася та узагальнювалася інформація, розміщена у відкритих джерелах, офіційних сайтах національних банків, Європейського центрального банку та міжнародних організацій FAFT і MONEYVAL.

Методи. Компаративний метод дослідження дозволив порівняти ефективність міжнародних та регіональних структур, владних інституцій у створенні механізмів AML. Системний сприяв створенню узагальненої картини щодо впливу повномасштабного вторгнення росії у 2022 р. в Україну на темпи змін, що відбувались у банківській сфері Латвії та Естонії.

Висновки. Інтенсивна та кропітка робота над змінами і в законодавстві, і в системі управління, закріплення функцій за національними банками Латвії і Естонії, їх співпраця з національними урядами та фінансовими розвідками, іншими структурами, відповідальними за контроль над грошовими потоками, дають свої позитивні результати. Модифікація та адаптація національних законодавств у сфері AML до європейських та міжнародних стандартів, як і активна комунікація, злагоджені дії національних та міжнародних організацій роблять можливим ефективне протистояння новим викликам у сфері боротьби із відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

Ключові слова: AML; Естонія; Латвія; державна політика; Директиви ЄС; FAFT; MONEYVAL; тероризм; міжнародна злочинність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Балтійський регіон має складну політичну історію, особливості якої позначаються й до сьогодні на одній з найбільш непростих та одночасно важливих складових державного управління – системі протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Російські агенти впливу та олігархи (як і криміналітет, який часто з ними пов'язаний) пострадянських країн тривалий час намагалися використовувати членство Естонії та Латвії в ЄС. Можливості західної банківської системи (насамперед скандинавських країн) використовувалися ними для здійснення своїх незаконних оборотів. Таким підходам сприяли близькість кордонів з росією, російська мова, подальше сприйняття цих країн як частини «своєї» території та сфери впливу. Однак саме членство в ЄС вимагає від регулюючих та інших державних органів, відповідальних за встановлення контролю над грошовими потоками та недопущення їх використання у незаконних цілях, (насамперед у контексті фінансування тероризму), дотримання існуючих міжнародних правил та норм у сфері AML.

У статті пропонується розглянути сильні та слабкі сторони окресленої системи в Латвії і Естонії та проаналізувати роль американських й європейських регуляторів у нормалізації цієї сфери. Пропонується зосередитися на найбільш відомих кейсах, пов'язаних із гучними скандалами у банківській сфері Латвії та Естонії, та аналізі шляхів і механізмів подолання існуючих проблем спільними зусиллями національних та міжнародних структур.

Аналіз останніх досліджень, публікацій та джерел. Оскільки сфера відмивання брудних грошей напряму пов'язана із корупцією, під час роботи над статтею використовувалися теоретичні положення дослідження Марка Філла [30], який здійснив аналіз корупції як явища та умови її проникнення у всі сфери

¹ AML – Anti Money Laundering, протидія відмиванню коштів здобутих злочинним шляхом

державних систем, а також запропонував шляхи її подолання, шляхом проведення реформ у сфері контролю над корупцією.

Українські дослідники В.В. Коваленко, С.О. Дмитров, А.В. Єжов у 2007 р. фактично вперше у вітчизняній науці запропонували комплексне дослідження міжнародного досвіду у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму. У монографії проаналізовано діяльність міжнародних організацій, які діють в окресленій сфері, розглянуто міжнародні стандарти боротьби із відмиванням доходів, зосереджена увага й на особливостях здійснення моніторингу як в окремих державах, так і на рівні інституцій (наприклад, в Національному банку України) [8]. У монографії О.О. Глушенко та І.Б. Семенен розглянуто теоретичні та прикладні аспекти функціонування антилегалізаційного фінансового моніторингу в Україні, проаналізовані коротко- та довгострокові наслідки відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом. Автори зосередили увагу і на аналізі систем протидії легалізації злочинних доходів, які спираються на оцінювання ризиків у міжнародній практиці [4]. Для українських практик у цій сфері важливим аспектом дослідження є увага до адаптації вітчизняної системи оцінювання ризиків відмивання брудних грошей до рекомендацій міжнародних організацій та світових стандартів у сфері AML (Anti-Money Laundering – боротьба з відмиванням грошей). У 2017 р. були підготовлені методичні розробки для проведення фінансових розслідувань. Автори рекомендацій констатували складність визначення реальних обсягів кримінальних доходів, а також поширення відповідної злочинної діяльності. Особливий наголос здійснено на наслідках легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом [14]. Ще однією особливістю згаданого джерела є посилання на російські публікації та дослідження у сфері AML. Враховуючи розміри та масштаби подібної діяльності російського криміналітету, як і представників провладних структур, і в цілому росії як держави-спонсора тероризму, такі дослідження, як і посилання на них, викликають питання.

У своєму попередньому дослідженні автор статті проаналізував підходи щодо гармонізації до європейських стандартів механізмів протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом у Литві [34]. Нова стаття є логічним продовженням вивчення та аналізу взаємодії національних систем, державних органів країн Балтії та відповідних структур ЄС у боротьбі з відмивання брудних грошей.

Серед джерел, які використовувались у роботі над статтею, – офіційні сторінки національних банків Латвії та Естонії [17, 24], звіти FAFT (Financial Action Task Force, Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмивання грошей) та MONEYVAL (Комітет експертів Ради Європи із взаємної оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму) [26, 27, 33], Європейського центрального банку (ЄЦБ) [18, 19, 22], журналістські розслідування [7, 12, 23, 29], аналітика фінансових й офіційних видань Латвії [20, 30], Естонії [21, 28, 32], України та інших європейських країн [1–3, 6, 25]. Звіти FATF та інших згаданих організацій є важливим джерелом для вивчення питання залученості різних державних та міжнародних органів і структур, модифікації та адаптації вимог на національних рівнях, з метою ефективного протистояння відмиванню брудних грошей та неможливості їх подальшого злочинного використання. Періодичність проведення аналізу експертами організації дозволяє оцінити рівень прогресу, якого досягли ті чи інші країни у сфері AML. Проте швидкість, з якою розвивається сучасний світ та технології, війна, що триває вже більше десяти років, вносять свої корективи у досліджувану сферу та вимагають нових підходів, як і нових досліджень.

Метою дослідження є аналіз ролі таких міжнародних структур, як FATF, ЄЦБ, MONEYVAL та інших в «оздоровленні» банківської системи Латвії і Естонії, та їх взаємодії із державними органами країн, відповідальних за систему боротьби із відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, запровадження санкцій і дотримання відповідних зобов'язань. Вивчення подібного досвіду та співпраці є важливим у сенсі набуття досвіду українськими структурами та державними органами, відповідальними за сферу AML.

Викладення основного матеріалу дослідження. В умовах глобальної економіки та російсько-української війни боротьба з фінансовими злочинами набуває особливої ваги. Діяльність у цьому напрямі таких «важкоатлетів», як FATF, що стала у 1989 р. «дітищем» країн так званої «великої сімки», та європейської структури MONEYVAL [9], відображають як розуміння необхідності протистояти глобальним викликам, так і швидкої реакції на нові. Якщо у момент створення FATF найбільшу світову загрозу становила торгівля наркотиками, то від 11 вересня 2001 р. й надалі посилюються загрози, пов'язані із глобальним тероризмом. Не меншу небезпеку становить й інша незаконна діяльність, різновиди якої з кожним роком збільшуються.

У 2023 р. FATF запровадила санкції проти росії та безстроково призупинила її членство в організації (хоча вона залишилася членом регіонального Євразійського крила організації) [8]. Прийняття Європарламентом у жовтні 2022 р. резолюції щодо визнання росії державою-спонсором тероризму (хоча й без юридичних наслідків для останньої) [6] призвело до заморожування коштів тих російських та білоруських вкладників європейських банків, які потрапили до санкційних списків.

Національні банки Латвії та Естонії у 2022 р. одразу відреагували на прийняття відповідних норм. У межах запроваджених фінансових санкцій всі кошти російських та білоруських осіб, що зберігали свої гроші у банках та потрапили під дію санкцій, були заморожені. Такі особи втратили право здійснювати та

отримувати перекази, здійснювати платежі за товари та послуги, зазначені у санкціях, а також проводити операції із фінансовими інструментами, відповідно до обмежень, встановлених у санкціях. Латвійський банк допускає, що з дозволу компетентного органу, яким з першого квітня 2024 р. є Підрозділ фінансової розвідки, певні заморожені кошти або економічні ресурси, які знаходяться у власності латвійської юридичної особи, можуть бути повернуті або надані за умов, які компетентний орган вважає доцільними, якщо це дозволено санкційним законодавством [24].

Від моменту проголошення незалежності Латвії і Естонії та подальшого вступу країн до ЄС і НАТО, попри наявність значного прогресу в багатьох сферах та імплементації місцевого законодавства до європейських норм, зберігалися проблеми у банківському секторі. Одна із причин їх наявності – положення в латвійському законодавстві про незалежність Національного банку від уряду. Така ситуація унеможливлювала здійснення належного контролю над банківським сектором. У 2018 р. Латвія стала епіцентром гучного скандалу, пов'язаного насамперед із викриттям масштабних оборудок з відмивання грошей та корупційними звинуваченнями, спрямованими проти голови Національного банку країни Ілмара Римшевича, та найбільшого в країнах Балтії банку – ABLV Bank, із центральним офісом у Ризі. Банк звинуватили у підтримці відмивання грошей для ядерної програми Північної Кореї та інших оборудок [1].

Ініціювало та розпочало слідство Міністерство фінансів США (FinCEN), а саме його структурний підрозділ, відповідальний за боротьбу із фінансуванням тероризму та відмиванням грошей. Аналіз руху коштів дозволив стверджувати, що близько одного відсотка всіх доларів США, які рухалися світом у 2015 р., пройшли через Латвію [23]. Країна стала місцем призначення брудних грошей з росії, які потекли рікою після запровадження перших санкцій у зв'язку з анексією Криму. За оцінками американських аналітиків, у 2018 р. Латвія опинилась у найгіршому геополітичному протистоянні між двома ядерними державами, з часів розпаду Холодної війни [23].

13 лютого 2018 р. FinCEN запропонував кваліфікувати ABLV Bank та його філію у Люксембурзі ABLV Bank, SA як «установу, що викликає основне занепокоєння щодо відмивання грошей» [18], це призвело до втрати доступу до кореспондентських рахунків та фінансування в доларах США. Оскільки Латвія є частиною Євросоюзу, й відповідно спільного простору обігу євро, вона підпадає під юрисдикцію діяльності Європейського Центрального банку (ЄЦБ). Банківський нагляд ЄЦБ звернувся до латвійських наглядових органів (Латвійська комісія з фінансового та капітального ринку) щодо необхідності здійснення відповідних кроків. Вже 19 лютого було запроваджено мораторій на ABLV Bank та ABLV Bank, SA. Мораторій забороняв всі платежі банку за його фінансовими зобов'язаннями [18]. 23 лютого 2018 р. банківський нагляд ЄЦБ визнав ABLV Bank та ABLV Bank, SA у Люксембурзі банкрутами (FOLTF), відповідно до статті 18 (4) (с) Регламенту про єдиний механізм врегулювання (SRMR), оскільки банки вже не могли сплатити свої борги чи інші зобов'язання [18].

24 лютого 2018 р. Рада з реорганізації (SRB) вирішила не вживати заходів щодо врегулювання справ банків. З огляду на надзвичайну ситуацію, процедуру оцінки FOLTF звершили протягом двох днів. У цих умовах керівництво ABLV Bank змушене було подати заяву на самоліквідацію [1].

Аналізуючи ситуацію з латвійським банком, ЄЦБ наголошував на важливості збереження за відповідними національними органами дотримання законодавства у сфері AML [18]. При цьому існує система єдиного механізму контролю (SSM) щодо відмивання грошей. Одним із інструментів такого контролю є оцінка SREP (Supervisory Review and Evaluation Process – процес нагляду та оцінки, який забезпечує послідовну оцінку профілів ризику банків). Значні порушення вимог щодо AML та боротьби з фінансуванням тероризму становлять значний ризик для існування банку. Тому налагоджена система обміну інформацією між загальноєвропейськими та національними органами відіграють важливу роль у системі боротьби з незаконними оборудками.

Але банківська сфера має свою специфіку, одна із яких пов'язується із поняттям «конфіденційності» та «збереження банківської таємниці». Наглядові та регулюючі органи завжди мають дотримуватися балансу – між прозорістю та відкритістю у роботі, з метою збереження високого суспільного реноме, та дотримання згаданих принципів банківської діяльності. У випадку ABLV Bank та ABLV Bank, SA було прийнято рішення про публікацію на вебсайті ЄЦБ неконфіденційної версії оцінок FOLTF (failing or likely to fail – неідеальний або ймовірно неідеальний), з метою демонстрації прозорості діяльності та підзвітності [18]. Відповідно до вимог законодавства, не передбачається публікація окремих рішень нагляду або оцінок, які захищені професійною таємницею. Цей випадок став винятковим у практиці загальної комунікаційної політики ЄЦБ, що підкреслює надзвичайність ситуації й розуміння її можливих наслідків.

Боротьбі з відмиванням грошей у ЄЦБ приділяють особливу увагу. Для цього власне й було створено єдину систему контролю (SSM). Однак при цьому відповідальність за боротьбу з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму залишають за національними структурами. На національні органи, відповідальні за боротьбу з відмиванням грошей, також покладається відповідальність за розслідування будь-яких порушень кредитними установами правил боротьби з відмиванням грошей [31].

Ситуація з латвійським банком спонукала до внесення певних змін у взаємодіяльність між національними компетентними органами та загальноєвропейськими структурами. 10 січня 2019 р. було підписано угоду про практичні способи сприяння безперервному обміну інформацією з усіма компетентними органами з боротьби з відмиванням грошей, які здійснюють нагляд за кредитними та фінансовими установами. Також ЄЦБ отримав дозвіл на обмін конфіденційною інформацією з національними органами нагляду за боротьбою з відмиванням грошей [22].

Ситуація 2018 р. своїм наслідком мала проведення ретельного аналізу європейською організацією MONEYVAL діяльності банків у Латвії та оцінки рівня ризиків відмивання коштів. Відповідно до звіту, підготовка якого стала результатом такої перевірки, загальний ризик відмивання коштів у країні оцінили як «середньо-високий». Серед основних джерел злочинних доходів називалися корупція та хабарництво, податкові правопорушення, шахрайство та контрабанда [26]. Зазначалося, що значна частина відмитих доходів генерувалася за кордоном, а так зване «внутрішнє відмивання» в основному пов'язане із самовідмиванням.

Методи відмивання коштів, що використовувалися в Латвії, були складними та широкомасштабними і охоплювали декілька секторів. З часу останнього оцінювання Латвія зробила кроки для вдосконалення своєї системи протидії відмиванню коштів / фінансуванню тероризму. Уряд та відповідні структури в Латвії доклали значних зусиль для покращення ситуації та зміни оцінки фінансового клімату. FATF здійснюють перевірки на основі розробленої методології 2013 та 2022 рр. (з оновленнями у 2024 р.) для оцінки технічної відповідності рекомендаціям FATF та ефективності систем боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом та фінансуванням тероризму. Фактично йдеться про рекомендації для експертів, що здійснюють перевірки. Вони забезпечують структуровану основу аналізу, належний рівень узгодженості та якості звітів [33].

FATF розробила та постійно вдосконалює методологію оцінки / відповідності національних систем існуючим вимогам щодо дієвості / ефективності боротьби з відмиванням брудних грошей, фінансування тероризму та розповсюдження зброї масового знищення. Існують два ключові блоки, за якими здійснюється оцінка національних систем. Перший визначає ефективність, й крім іншого, для аналізу цього критерію важливою є наявність відповідних нормативних актів та політичних рішень (які, звісно, відображають дієвість та готовність органів державного управління реагувати на існуючі виклики). Ключова увага експертів зосереджується на оцінці ситуації у сферах, які пов'язуються із найбільшим ризикованими (у сенсі можливих зловживань) сферами.

Другий стосується оцінки технічної відповідності. Йдеться про правову, регуляторну та операційні бази, що забезпечують нейтралізацію злочинців та мінімізацію шкоди, яку своїми діями вони можуть заподіювати як конкретній країні, так і в цілому демократичному врядуванню.

Щодо критеріїв, виконання яких дозволяє оцінювати ефективність існуючої в тій чи іншій країні моделі боротьби із міжнародною злочинністю, пов'язаною із відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Йдеться про одинадцять ключових сфер, що аналізуються фахівцями, та сорок рекомендацій FATF, які мають знаходити відображення у національних законодавствах. Рекомендації охоплюють політику та координацію у сфері боротьби з відмиванням коштів / фінансуванням тероризму; відмивання грошей та конфіскацію; фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового ураження; профілактичні заходи; прозорість та бенефіціарну власність юридичних осіб та утворень; повноваження та обов'язки компетентних органів та інші інституційні заходи; міжнародну співпрацю [32].

Паралельно з аналізом трансакцій латвійського банку було здійснено моніторинг діяльності і естонського банку Danske Bank A/S. В результаті такого аналізу експерти припустили, що в період від 2007 до 2015 року банк відмив щонайменше 9,1 мільярда доларів. Ці гроші надходили переважно з росії. Загальна сума незаконного обігу коштів еквівалентна дев'ятикратному ВВП Естонії [16].

Співробітники іншого естонського банку – філії Swedbank – виявилися причетними до відмивання коштів, пов'язаних з російськими власниками та їх злочинною діяльністю. В країні навіть за умов наявності незаперечних доказів відмивання грошей не вважається правопорушенням без так званого «предикатного» злочину. Конвенція 1990 р. містить термін «предикатний злочин», визначаючи його як «будь-який кримінальний злочин, у результаті якого виникли доходи, що можуть стати предметом злочину, зазначеного в ст. 6 цієї Конвенції» (п. «е» ст. 1 Конвенції 1990 р.) [15, с. 110].

Не дивлячись на наявність суттєвих доказів обробки підозрілих трансакцій, слабого документування та контролю у Swedbank, як і компрометуючих внутрішніх комунікацій, так і не були висунуті звинувачення щодо відмивання грошей. У лютому 2024 р. справу закрили. Це приклад, з одного боку, наявності слабких місць у законодавстві, а з іншого – потужні можливості (фінансові, адвокатські й не лише), причетних до обходу санкцій, брудних оборотів та організації потоків коштів, що спрямовуються у злочинні сфери.

У випадку звинувачень, які висувалися щодо діяльності естонської філії Swedbank, головний виклик полягав у тому, що естонським правоохоронцям потрібні були судові документи із росії. Однак через війну в Україні та санкції співробітництво між країнами зупинено, що унеможливило подання відповідного

запиту. Як стверджують експерти-юристи, що представляють таку авторитетну структуру, як Transparency International, одним із варіантів розв'язання подібної проблеми є введення спростовуваної презумпції. Це тактика, яка створює правоохоронцям коридор можливостей, у випадку, коли предикатний злочин здійснено в країні, яка не готова йти на співпрацю. За цим підходом докази вимагаються не від обвинувачення, а від захисту: необхідно довести легальність транзакцій, які викликають підозри [29].

На національному рівні не існує формалізованої процедури, відповідно до якої Естонія могла б прямо просити іншу країну виконати заходи із заморожування, вжиті компетентними органами. Тим не менш, якщо з'явиться така необхідність, це буде зроблено через МЗС, у межах реалізації зовнішньополітичних питань. Існує загальне положення, згідно з яким естонське законодавство про санкції дозволяє місцевій владі співпрацювати з іншою країною для виконання естонських санкцій. Однак це законодавство та пояснювальний меморандум, що його супроводжує, не передбачають не вимагати від Естонії надання якомога більшого обсягу ідентифікаційної інформації та конкретної інформації, що підтверджує призначення, коли Естонія звертається до іншої країни з проханням надати чинності ініційованим діям у межах її механізму заморожування. МЗС країни використовує дипломатичні канали зв'язку і надає інформацію та підтверджуючі докази іноземним компетентним органам, коли звертається до іншої країни з проханням ввести в дію внутрішні заходи щодо заморожування [29].

На відміну від Латвії, Естонія, незважаючи на схожу та взаємопов'язану кризу з відмиванням грошей у 2018 р., не централізувала настільки політику санкцій. У Латвії Підрозділ Фінансової Розвідки (ПФР) розділяє відповідальність із Міністерством закордонних справ та національною митницею. Естонський уряд та парламент пішли дещо іншим шляхом. Йдеться про усвідомлення важливості існування незалежних від владних інституцій органів, що мінімізує корупційні ризики. У 2020 р. в Естонії було прийнято рішення про створення Підрозділу фінансової розвідки як незалежної агенції. Це дало можливість подати заявку на фінансування її діяльності із Фонду відновлення та стійкості Європейського Союзу [21]. В Естонії загальна відповідальність за законодавчу базу та координацію діяльності щодо запобігання відмиванню грошей та фінансування тероризму покладено на Міністерство фінансів. Бюро інформації про відмивання грошей (RAB) здійснює первинний нагляд у цій сфері. У 2006 р. в Естонії було створено Урядову комісію з питань запобігання відмиванню грошей як систему національної координації для ефективного вирішення проблем шляхом співпраці між установами та особами, що залучаються до розв'язання проблем. Це представники міністерств, податкової і митної ради, прокуратури, поліцейських органів, Банку Естонії та Управління фінансового нагляду [21].

У червні 2025 р. парламент Естонії (Рейгіког) прийняв поправки до Закону про боротьбу з відмиванням грошей. Ці поправки передбачають більш жорсткий контроль над фінансовими потоками та здійсненням транзакцій, що спровокувало значні дебати в естонському суспільстві та звинувачення у перетворенні країни на державу тотального контролю. Як зазначає у своїй статті голова фінансової розвідки Естонії Матіс Мекер, у 2022 р. Міністерство внутрішніх справ опублікувало загальнодоступне дослідження, в якому наводилися цифри прибутків від злочинної діяльності. Вони вражають: в середньому це 458 мільйонів євро [28]. Йдеться про злочини, які вчинялися на території Естонії. Скандал довкола Danske Bank, пов'язувався із Естонією як державою, що перетворилася на канал відмивання грошей у інших країнах. Як вже зазначалося, через фінансову систему Естонії щороку відмивалися сотні мільйонів євро та доларів. Завдяки діяльності державних органів країни у минулому році було конфісковано 4 млн євро, але це лише 1 % від доходів, пов'язаних із відмиванням грошей, здобутих незаконними шляхами [28]. Це дуже показовий результат, який зайвий раз демонструє складність здійснення контролю над різноманітними транзакціями, та спробами (і можливостями) злочинців приховати походження власних доходів.

Для естонського уряду й інституцій, відповідальних за очищення банківської системи, фінансового сектору, принциповим моментом діяльності є репутація країни. Відсутність проблемних зон діяльності у досліджуваній нами сфері гарантує значний обсяг іноземних інвестицій, впливає на розмір відсоткової ставки, які країна отримує на фінансових ринках та не лише.

Естонські урядовці максимально відповідально ставляться до підготовки законів та необхідності врахування всіх ризиків, які могли б гіпотетично негативно позначитись як на іміджі країни, так і приватності громадян. Закони, законопроекти, які з'являються у країні, й мають відношення до сфери AML – це завжди результат злагодженої дії європейських та національних інституцій. До підготовки законопроекту 2025 р. долучались Інспекції з питань захисту даних та підрозділу Міністерства юстиції з питань захисту даних. Всі ці кроки мали забезпечити відповідність обробки персональних даних, прийнятим в Естонії нормам. Інший, не менш важливий момент, який зайвий раз демонструє не формальну, а реальну демократичність естонської держави – протягом декількох місяців проєкт був відкритий для громадського обговорення. Керівник фінансової розвідки Естонії наголошує, що підрозділ використовує лише ті дані, які потрібні для розслідування випадків відмивання грошей. Але, якщо виникає така потреба, представники фінрозвідки можуть збирати дані з різних реєстрів. Такі дії цілком узгоджуються із законодавством ЄС та є необхідними для ефективної боротьби з відмиванням грошей [28].

В Естонії створюються всі умови для встановлення жорсткого контролю над високо ризиковими сферами. У столиці країни, Таллінні, розташована штаб-квартира європейської регуляторної компанії Salvo, представники якої активно співпрацюють з урядовими інституціями країни з метою контролю над проблемними сферами (пов'язаними із відмиванням грошей, корупцією), дотримання законодавства та запровадження інновацій, спрямованих на покращення ситуації у сфері AML [32].

Разом із тим є окремі моменти, що демонструють прагнення цих країн та органів, відповідальних за прозорість діяльності системи й доступність інформації, залишати за собою рішення щодо окремих спірних питань. Зокрема, це стосується питання відкритості реєстрів бенефіціарних власників. На відміну від третьої Балтійської країни – Литви, Латвія та Естонія прийняли рішення про те, щоб залишити свої публічні реєстри відкритими, зробивши інформацію про бенефіціарну власність вільно доступною для громадськості. Естонія скасувала плату в 1 євро, що раніше стягувалося за доступ до інформації. Не дивлячись на прийняття рішення Судом Європейського Союзу про виключення з директиви ЄС положення про публічний доступ до записів про бенефіціарну власність, у Латвії було прийняте рішення про збереження національних правил щодо публічного доступу до даних кінцевих бенефіціарів. На думку Президента країни Егілса Левітса та Міністра фінансів Інесе Лібіня-Егнере, таке положення має вирішальне значення для справедливої та прозорої політики у фінансовому секторі, сприяє створенню легального ділового та неурядового середовища, знижує ризики корупції, забезпечує виконання санкцій, тим самим зміцнюючи стабільність та безпеку країни [20].

Для Латвії та Естонії, як і в цілому для банківської системи ЄС, важливим завданням є максимальне ускладнення обходу санкцій з боку росії та будь-яких кримінальних структур та терористичних організацій. Фахівці, причетні до сфери AML, наголошують на тому, що з розвитком технологій, з кожним роком ускладнюється завдання пошуку незаконних трансакцій та боротьби з ними. Серед сучасних інструментів / механізмів, які використовують злочинці – так звані DeFi (децентралізовані фінанси), також до цієї групи належать платежі у режимі реального часу. Їх використання дозволяє швидко та приховано відмивати гроші [32]. Війна в Україні спричинила новий сплеск у сфері відмивання, що, як вже неодноразово зазначали у статті, пов'язується із запровадженням санкцій. Саме тому фахівцям у сфері AML, відповідним державним, міжнародним інституціям, як і незалежним органам, пов'язаним з цією сферою, весь час потрібно бути на крок попереду злочинців у сенсі стратегічного мислення та запровадження і використання інновацій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Країни Балтії, як і Україна, розглядаються російським керівництвом як пострадянські терени, на які поширюються їх імперські апетити. Запровадження санкцій проти значної кількості російських олігархів, що тісно пов'язані з військово-промисловим комплексом країни-агресора, спонукає їх до пошуку шляхів обходу, відмивання грошей та фактичного подальшого використання проти України у війні, яка триває вже більше десяти років.

Від моменту приходу до влади путіна, росія ніколи не припиняла приховану боротьбу проти демократичних, легальних обраних урядів у країнах, які вирвалися з імперської орбіти. У випадку Балтійських країн – їх політичні та економічні успіхи (членство в ЄС та НАТО) завжди були й залишаються значним подразником для росії. Тому використання різноманітних агентів впливу, намагання втручатись у діяльність державних та приватних органів та установ, зокрема й у банківській сфері, як і використання банківського сектору цих країн як «мийок» для брудних грошей перетворилось на невід'ємну складову підривної зовнішньополітичної діяльності росії. Водночас не варто забувати про справжній спрут транснаціональної злочинності, пов'язаний із фінансуванням тероризму, торгівлею зброєю, наркотиками, людьми, дитячою порнографією та іншою протиправною діяльністю, викриття якої ускладнюється, крім того, і у зв'язку з розвитком новітніх технологій.

Фінансова та банківські системи двох Балтійських країн – Латвії та Естонії пройшли через значні випробування на міцність у зв'язку із активним використанням їх систем кримінальними структурами, насамперед пов'язаними із росією. Масштаби незаконного обігу та відмивання грошей загрожували втраті значних інвестицій, мали серйозні репутаційні, та не лише, втрати. Російсько-українська війна, запровадження санкцій на значну кількість осіб, причетних до її як прямого, так і опосередкованого фінансування, стала ще одним викликом для фінансової та банківської системи цих країн. Але уряди та інші державні і незалежні інституції Латвії та Естонії продемонстрували спроможність розв'язання значних проблем, пов'язаних із очищенням фінансової та банківської системи та посиленням використання інструментів AML. Інтенсивна та кропітка робота над змінами і в законодавстві, і в системі управління та функцій, закріплених за національними банками, та їх співпраця із національними урядами, національними фінансовими розвідками та іншими структурами, відповідальними за контроль над грошовими потоками, їх походження, дають свої позитивні результати.

Модифікація та адаптація національних законодавств у сфері AML до європейських та міжнародних стандартів, як і активна комунікація, злагоджені дії національних та міжнародних організацій, роблять можливим ефективно протистояння новим викликам у сфері боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

Розвиток нових технологій та масштабування впливу й грошових оборотів у різних сферах, як і війна, що триває більше десяти років (наслідком чого є постійне розширення санкційних списків, та не лише), породжують нові проблеми та ставлять перед відповідними органами й урядами країн нові завдання. Розвиток технологій призводить і до появи нових лагун, які використовуються для відмивання грошей, та подальшого фінансування тероризму. Слід визнати, що великі гроші дозволяють залучати найкращих фахівців (бухгалтерів, фінансистів, юристів, адвокатів) до здійснення оборудок, схем та подальшого захисту від звинувачень у міжнародних судових інстанціях. Лише завдяки унормуванню, систематичному моніторингу діяльності банківських установ з боку регулюючих європейських та міжнародних організацій, як і узгодженості дій з національними регуляторами, можливо здійснювати контроль над банківськими операціями та протистояти злочинності, що несе загрози світовому сталому розвитку.

Структурам, відповідальним за сферу боротьби з відмиванням грошей, варто усвідомлювати масштаби особистостей, задіяних у відповідних процесах та тіньовій економіці, й у жодному разі недооцінювати їх. Як наголошував в одному з інтерв'ю представник компанії Salv, «злочинні схеми дуже добре скоординовані, контролери, технічні фахівці, аналітики даних і навіть юристи працюють разом. Тому для фінансових установ має сенс робити те ж саме» [32].

Запорука успіху лише в скоординованих діях міжнародних та національних структур, які спеціалізуються на боротьбі із відмиванням грошей та фінансуванням тероризму. Приклади взаємодії, як і порівняння сильних та слабких місць у сфері AML Латвії, Литви, Естонії та України, потребують подальшого вивчення з метою постійного вдосконалення та реалізації на практиці найбільш ефективних практик.

Список використаної літератури:

1. Банк ABLV, що обслуговував українських корупціонерів, оголосив про самоліквідацію / Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.pravda.com.ua/news/2018/02/27/7172929/>.
2. Боротьба Естонії проти російського впливу: прокремлівський активізм з політичним підтекстом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3803578-borotba-estonii-z-vplyvom-rf-prokremlivskij-aktivizm-iz-zahodom-u-politiku.html#google_vignette.
3. В Естонії заарештували трьох проросійських політиків. – 2023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3681389-v-estonii-zaarestuvali-troh-prorosijskih-politikiv.html>.
4. Глуценко О.О. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід : монографія / О.О. Глуценко, І.Б. Семеген ; за заг. ред. Р.А. Слав'юка. – Київ : УБС НБУ, 2014. – 386 с.
5. Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей – FATF [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://fiu.gov.ua/content/uk/fatf.htm>.
6. Європарламент визнав Росію державою-спонсором тероризму. Що це значить [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63730807>.
7. Саражєвська С. Останній банк Коломойського в Європі. PrivatBank Latvia втратив банківську ліцензію. Які секрети він приховує? / С.Саражєвська, С.Шевчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://forbes.ua/money/ostanniy-evropeyskiy-bank-kolomoyskogo-latviyskiy-privatbank-za-krok-vid-bankrutstva-yaki-sekrety-vin-khovaie-24092022-8516>.
8. FATF Statement on the Russian Federation [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfgeneral/fatf-statement-russian-federation.html>.
9. Kovalenko V.V. International experience in the field of preventing and combating money laundering and terrorist financing : monograph / V.V. Kovalenko, S.O. Dmitrov, A.V. Yezhov. – Sumy : UABS NBU, 2007. – 110 p.
10. Кініша Д. США ввели санкції проти осіб, пов'язаних TGR Group, за допомогу росіянам в обході санкцій / Д.Кініша [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://suspilne.media/895213-ssa-vveli-sankcii-proti-osib-povazanih-tgr-group-za-dopomogu-rosianam-v-obhodi-sankcij>.
11. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом. – 1990 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_029.
12. Sanctions against Russia: Financial sector [Electronic resource]. – Access mode : <https://ants.org.ua/wp-content/uploads/2024/08/sankcziyi-proti-rosiyi-finansoviy-sektor-1>.
13. Стратегія MONEYVAL щодо протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (2023–2027 роки) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Statements%20of%20international%20organizations/UKR_%20Strategy_25_04.pdf.
14. Фінансові розслідування у сфері протидії легалізації злочинних доходів в Україні / С.С. Чернявський, О.С. Користін, В.А. Некрасов та ін. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. – 164 с.
15. Danske Chairman Says «Large» Part of \$234 Billion Is Suspicious [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-09-19/danske-bank-ceo-to-step-down-for-role-in-laundering-scandal>.
16. Eesti Pank [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.eestipank.ee>.
17. ECB Annual Report on Supervisory Activities 2018. – ECB. – 2018 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/other-publications/annual-report/html/ssm.ar2018~927cb99de4.en.html>.
18. Securitization: the pursuit of safety and simplicity. – ECB. – 2025 [Electronic resource]. – Access mode : https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/supervisory-newsletters/newsletter/2025/html/ssm.nl250219_1.en.html.

19. President of Latvia: national regulations on final beneficiaries must remain in force [Electronic resource]. – Access mode : https://www.president.lv/en/article/president-latvia-national-regulations-final-beneficiaries-must-remain-force?utm_source=https%3A%2F%2Ft.co%2F.
20. Steiner E. Anti-money laundering: Estonia / E.Steiner [Electronic resource]. – Access mode : [https://search.coe.int/directorate_of_communications#/%22CoEIdentifier%22:\[%220900001680b35477%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]](https://search.coe.int/directorate_of_communications#/%22CoEIdentifier%22:[%220900001680b35477%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]).
21. European Central Bank [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/pr/date/2018/html/ssm.pr180224.en.html>.
22. FinCEN скасовує санкції проти ABLV Bank [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.campigroup.com/ukraine/news/fincen-otmenyaet-sankczii-protiv-ablv-bank/>.
23. Eirosistema. Prevention of financial crimes / Latvijas banka [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.bank.lv/darbibas-jomas/uzraudziba/finansu-noziegumu-noversana>.
24. Lorenzo F. Split among EU countries over beneficial ownership ruling mirrors rankings on Financial Secrecy Index / F.Lorenzo. – 2023 [Electronic resource]. – Access mode : <https://taxjustice.net/2023/07/13/split-among-eu-countries-over-beneficial-ownership-ruling-mirrors-rankings-on-financial-secrecy-index/>.
25. Maniwey's Latvia report. – 2018 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/fsrb-mer/Moneyval-Mutual-Evaluation-Report-Latvia-2018.pdf.coredownload.inline.pdf>.
26. Makes progress in implementing targeted financial sanctions related to terrorism and terrorist financing [Electronic resource]. – Access mode : https://search.coe.int/directorate_of_communications?i=0900001680b35477.
27. Matis Mäcker: Fight against money laundering should be risks-based [Electronic resource]. – Access mode : <https://news.err.ee/1609733754/matis-maeker-fight-against-money-laundering-should-be-risks-based> Matis Mäcker, head of the Financial Intelligence Unit (FIU).
28. Months After Estonia Drops Swedbank Case Trove of Office Memos Show Laundering Was Open Joke [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.occrp.org/en/feature/months-after-estonia-drops-swedbank-case-trove-of-office-memos-show-laundering-was-open-joke>.
29. President of Latvia: national regulations on final beneficiaries must remain in force [Electronic resource]. – Access mode : https://www.president.lv/en/article/president-latvia-national-regulations-final-beneficiaries-must-remain-force?utm_source=https%3A%2F%2Ft.co%2F.
30. Philp M. Corruption and State Capture: An Analytical Framework / M.Philp. – University of Oxford, Department of Politics and International Relations. – 2001 [Electronic resource]. – Access mode : https://www.academia.edu/2229144/Corruption_and_state_capture_an_analytical_framework.
31. The fincrime platform with intelligence sharing built-in [Electronic resource]. – Access mode : <https://salv.com>.
32. The 2022 and 2013 Methodologies for Assessing Technical Compliance with the FATF Recommendations and the Effectiveness of AML/CFT/CPF Systems [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Mutualevaluations/Fatf-methodology.html>.
33. Венгєрський О.В Директиви ЄС та державна політика Литовської рєспубліки щодо гармонізації механізмів протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом (у контексті російсько-української війни) / О.В Венгєрський // Економіка, управління та адміністрування. – 2025. – № 2 (112). – С. 94–100. DOI: 10.26642/ema-2025-2(112)-94-100.

References:

1. «Bank ABLV, shcho obsluhovuvav ukrainskykh korupsioneriv, oholosyv pro samolikvidatsiiu», *Ukrainska pravda*, [Online], available at: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/02/27/7172929/>
2. «Borotba Estonii proty rosiiskoho vplyvu: prokremlivskiy aktyvizm z politychnym pidtekstom», [Online], available at: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3803578-borotba-estonii-z-vplyvom-rf-prokremlivskij-aktivizm-iz-zahodom-u-politiku.html#google_vignette
3. «V Estonii zareshchuvai trokh prorosiiskiykh politykiv» (2023), [Online], available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3681389-v-estonii-zareshchuvai-troh-prorosiiskiykh-politikiv.html>
4. Hlushchenko, O.O. and Semehen, I.B. (2014), *Antylehalizatsiyni finansovyi monitorynh: ryzyk-oriientovanyi pidkhd, monohrafiia*, in Slaviuk, R.A. (ed.), UBS NBU, Kyiv, 386 p.
5. *Hrupa z rozrobky finansovykh zakhodiv borotby z vidmyvanniam hroshei – FATF*, [Online], available at: <https://fiu.gov.ua/content/uk/fatf.htm>
6. «Yevroparlament vyznav Rosiiu derzhavoiu-sponsorom teroryzmu. Shcho tse znachyt», [Online], available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-63730807>
7. Sarazhevskaya, S. and Shevchuk, S., «Ostannii bank Kolomoiskoho v Yevropi. PrivatBank Latvia vtratyv bankivsku litsenziiu. Yaki sekreti vin prykhovuie?», [Online], available at: <https://forbes.ua/money/ostanniy-evropeyskiy-bank-kolomoyskogo-latviyskiy-privatbank-za-krok-vid-bankrutstva-yaki-sekreti-vin-khova-24092022-8516>
8. «FATF Statement on the Russian Federation», [Online], available at: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfgeneral/fatf-statement-russian-federation.html>
9. Kovalenko, V.V., Dmitrov, S.O. and Yezhov, A.V. (2007), *International experience in the field of preventing and combating money laundering and terrorist financing*, monograph, UABS NBU, Sumy, 110 p.
10. Kinsha, D., «SShA vvely sanktsii proty osib, poviazanykh TGR Group, za dopomogu rosiianam v obkhodi sanktsii», [Online], available at: <https://suspilne.media/895213-ssa-vveli-sankcii-proti-osib-povazanih-tgr-group-za-dopomogu-rosiianam-v-obhodi-sankcij>
11. *Konventsiiia pro vidmyvannia, poshuk, aresh ta konfiskatsii dokhodiv, oderzhanykh zlochyynnym shliakhom* (1990), [Online], available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_029

12. *Sanctions against Russia: Financial sector*, [Online], available at: <https://ants.org.ua/wp-content/uploads/2024/08/sankcziyi-protiy-rosiyyi-finansovyyj-sektor-1>
13. «Stratehiia MONEYVAL shchodo protydyi vidmyvanniu koshtiv, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyschennia (2023–2027 roky)», [Online], available at: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/200/Statements%20of%20international%20organizations/UKR_%20Strategy_25_04.pdf
14. Cherniavskiy, S.S., Korystin, O.Ye., Nekrasov V.A. et al. (2017), *Finansovi rozsliduvannia u sferi protydyi lehalizatsii zlochynnykh dokhodiv v Ukraini*, Nats. akad. vnutr. sprav, Kyiv, 164 p.
15. «Danske Chairman Says “Large” Part of \$234 Billion Is Suspicious», [Online], available at: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-09-19/danske-bank-ceo-to-step-down-for-role-in-laundry-scandal>
16. Eesti Pank, [Online], available at: <https://www.eestipank.ee>
17. «ECB Annual Report on Supervisory Activities 2018» (2018), *ESV*, [Online], available at: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/other-publications/annual-report/html/ssm.ar2018~927cb99de4.en.html>
18. «Securitization: the pursuit of safety and simplicity» (2025), *ECB*, [Online], available at: https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/supervisory-newsletters/newsletter/2025/html/ssm.nl250219_1.en.html
19. «President of Latvia: national regulations on final beneficiaries must remain in force», [Online], available at: https://www.president.lv/en/article/president-latvia-national-regulations-final-beneficiaries-must-remain-force?utm_source=https%3A%2F%2Ft.co%2F
20. Steiner, E., *Anti-money laundering: Estonia*, [Online], available at: [https://search.coe.int/directorate_of_communications#{%22CoEIdentifier%22:\[%220900001680b35477%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/directorate_of_communications#{%22CoEIdentifier%22:[%220900001680b35477%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]})
21. European Central Bank, [Online], available at: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/pr/date/2018/html/ssm.pr180224.en.html>
22. «FinCEN skasovuie sanktsii proty ABLV Bank», [Online], available at: <https://www.campiogroup.com/ukraine/news/fincen-otmenyaet-sankczii-protiv-ablv-bank/>
23. Latvijas banka, «Eirosistema. Prevention of financial crimes», [Online], available at: <https://www.bank.lv/darbibas-jomas/uzraudziba/finansu-noziegumu-noversana>
24. Lorenzo, F. (2023), *Split among EU countries over beneficial ownership ruling mirrors rankings on Financial Secrecy Index*, [Online], available at: <https://taxjustice.net/2023/07/13/split-among-eu-countries-over-beneficial-ownership-ruling-mirrors-rankings-on-financial-secrecy-index/>
25. Maniwyew's Latvia report (2018), [Online], available at: <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/fsrb-mer/Moneyval-Mutual-Evaluation-Report-Latvia-2018.pdf.coredownload.inline.pdf>
26. *Makes progress in implementing targeted financial sanctions related to terrorism and terrorist financing*, [Online], available at: https://search.coe.int/directorate_of_communications?i=0900001680b35477
27. «Matis Mäcker: Fight against money laundering should be risks-based», [Online], available at: <https://news.err.ee/1609733754/matis-maeker-fight-against-money-laundering-should-be-risks-based> Matis Mäcker, head of the Financial Intelligence Unit (FIU)
28. «Months After Estonia Drops Swedbank Case Trove of Office Memos Show Laundering Was Open Joke», [Online], available at: <https://www.occrp.org/en/feature/months-after-estonia-drops-swedbank-case-trove-of-office-memos-show-laundering-was-open-joke>
29. «President of Latvia: national regulations on final beneficiaries must remain in force», [Online], available at: https://www.president.lv/en/article/president-latvia-national-regulations-final-beneficiaries-must-remain-force?utm_source=https%3A%2F%2Ft.co%2F
30. Philp, M. (2001), *Corruption and State Capture: An Analytical Framework*, University of Oxford, Department of Politics and International Relations, [Online], available at: https://www.academia.edu/2229144/Corruption_and_state_capture_an_analytical_framework
31. *The fincrime platform with intelligence sharing built-in*, [Online], available at: <https://salv.com>
32. «The 2022 and 2013 Methodologies for Assessing Technical Compliance with the FATF Recommendations and the Effectiveness of AML/CFT/CPF Systems», [Online], available at: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Mutualevaluations/Fatf-methodology.html>
33. Venherskyi, O.V (2025), «Dyrektyvy YeS ta derzhavna polityka Lytovskoi respubliky shchodo harmonizatsii mekhanizmiv protydyi lehalizatsii koshtiv, otrymanykh zlochynnym shliakhom (u konteksti rosiisko-ukrainskoi viiny)», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, No. 2 (112), pp. 94–100, doi: 10.26642/ema-2025-2(112)-94-100.

Венгерський Олексій Вадимович – здобувач освіти третього рівня (PhD), кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка». <https://orcid.org/0000-0003-0388-158X>.

Наукові інтереси:

- AML;
- FIU;
- державне управління.

E-mail: phd281222_vov@student.ztu.edu.ua; asp_vov@student.ztu.edu.ua.

Vengerskyi O.V.

Development of an anti-money laundering and counter-terrorist financing system at the nation and European levels: challenges and prospects (cases of Latvia and Estonia).

The Baltic region possesses a complex political history, the particularities of which continue to influence one of the most challenging and significant components of public governance – the system for countering money laundering and the financing of terrorism (AML/CFT). Latvia and Estonia have been at the center of high-profile banking scandals involving money laundering operations conducted by Russian and transnational criminal networks. This article examines the strengths and weaknesses of AML systems in Latvia and Estonia and analyzes the role of American and European regulators in stabilizing and reforming the sector. Special attention is paid to the most prominent cases, while pathways and mechanisms for addressing the problems and dismantling the countries' reputations as «Europe's laundromats» are explored, emphasizing the joint efforts of national and international institutions. The study draws on general theoretical literature and synthesizes information from open sources, including official websites of national banks, the European Central Bank, and international organizations such as the Financial Action Task Force (FAFT) and MONEYVAL.

Methods. A comparative research method was employed to assess the effectiveness of international and regional structures and governing institutions in establishing AML mechanisms. The systems approach contributed to constructing a comprehensive picture of how Russia's full-scale invasion of Ukraine in 2022 impacted the pace of reform in the banking sectors of Latvia and Estonia.

Conclusions. Intensive and meticulous work on both legislative reform and governance structures – including the assignment of key responsibilities to the national banks of Latvia and Estonia, as well as their cooperation with national governments, financial intelligence units, and other oversight bodies – has yielded positive outcomes. The modification and adaptation of national AML legislation in accordance with European and international standards, combined with active communication and coordinated actions between national and international institutions, have enabled an effective response to emerging challenges in the fight against money laundering and terrorist financing.

Keywords: AML; Estonia; Latvia; public policy; EU directives; FAFT; MONEYVAL; terrorism; international crime.

Стаття надійшла до редакції 24.10.2025.